

EGYHÁZAK KOMMUNIKÁCIÓS MEGKÖZELÍTÉSBE

Turai Gabriella

gabriella.turai@gmail.com

Kovács Lajos SJ: *Az egyház, mint kommunikáció.* Budapest, Jezsuita Kiadó, 2016.

Ahogy a kötet borítóján is olvashatjuk, Kovács Lajos¹ könyve arra a kérdésre keresi a választ, hogy az Egyházból, mint társadalmi szervezetből a kommunikáció révén hogyan lesz teológiai valóság, kommunió. A szerző elemzése során a kommunikáció úgynevezett participációs felfogásának eszköztárát hasznosítja. Az összehasonlító egyháztani vizsgálódások során számos teológus ekkleziológiai koncepciójával számot vet a kötet. A könyvben képviselt ökumenikus szemléletnek köszönhetően az olvasó nemcsak a Római Katolikus Egyház különböző önértelmezéseivel találkozhat, hanem betekintést nyerhet az ortodox, a reformatori és a pünkösdi-karizmatikus egyházak szerveződésébe is. A kommunikációelméleti megközelítés alapján új színben tűnnek fel azok a komplex teológiai és társadalmi entitások, amelyeket egyházaknak nevezünk.

A szerző abból a premisszából indul ki, hogy az egyház, mint társadalmi szervezet: kommunikáció, mint teológiai valóság: kommunió. A kutatási kérdése pedig az, hogy miképpen lesz az egyháznak nevezett társadalmi szervezet kommunikáció által teológiai valóság. A mű participációra alapozott kommunikáció-fogalmat használ (PTC), amely közös, kölcsönös tudásra épül. Ezt másként kommunióknak is lehet nevezni, amelyet jól megalapoz a kommunikáció szó etimológiája, mely szerint a *communicatio* és a *communio* rokon, gyakran felcserélhető fogalmak, olyan egyházi képzésű szavak, amelyeknek jelentéstartománya: közösen felosztani, felelősséget vállalni.

A kommunikációban résztvevő ágensek ebből a kommunióból részesednek. Itt arra a kérdésre kell választ adni, hogy miként is kell vagy lehet érteni ezt a kommuniót, mint kommunikáció-elméleti terminust az Egyház esetében.

A kötet három nagyobb szakaszra oszlik: egy részletgazdag bevezetésre, aztán az összehasonlító egyháztan általános bemutatására, végezetül a kötet legfontosabb megállapí-

¹ Kovács Lajos (1969) jezsuita. 2000-ben szentelték pappá Budapesten. Filozófiai és teológiai tanulmányai után (Gyulafehérvár, Innsbruck) társadalmi kommunikációt tanult (Róma), később szervezeti kommunikációt (Kanada). Itt elvégezte az operatóri és digitális utómunka szakirányokat is. Újságírói pályáját a Vatikáni Rádiónál kezdte. Dolgozott a müncheni bajor televíziónál (Bayerisches Fernsehen) és a Magyar Televíziónál is. Budapesten létrehozta a Jezsuita Stúdiót, amely fő tevékenységként dokumentumfilmeket és rádióadásokat készít különféle médiumoknak. Jelenleg a Budapesti Corvinus Egyetem Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézetének oktatója. Forrás: <http://con-spirito.hu/egyhazestersadalom/magunkrol/kovacs-lajos/> Letöltés ideje: 2016.06.13.

tásainak és következtetéseinek összegzésére. A szerző a bevezetésben mélyrehatóan tárgyalja a participációs terminológia szerinti probléma megjelenését, a *communio* eszméjét és a leírás módszertanát, górcső alá véve a következő pontokat:

- ◆ egy felülről jövő ekkleziológia alapjai (történelmi-társadalmi kontextust mellőző, önmagából kiinduló, tekintélyen alapuló, az egyház doktrinális eredetét igazoló Krisztus-központú szemlélet, struktúra és szolgálatok);
- ◆ egy alulról jövő ekkleziológia alapjai (történelem- és társadalom tudatos, pluralitásból kiinduló, participáción alapuló egyház mint empirikus valóság, pneumatikus szemlélet, struktúra és szolgálatok);
- ◆ egy lehetséges új ekkleziológiai módszertan alapjai: a PTC bemutatása (ahol részletesen kifejtésre kerül: *communio* = kommunikáció, kommunikáció = participáció, kommunikáció = egyház) annak indoklásával, hogy miért a PTC keretrendszerét választotta a szerző a vizsgálódásai háttérül.

„Az alulról és felülről jövő ekkleziológiai módszerek alkalmazása szülte azt a disszonanciát, amely egymásnak ellentmondó, gyakran kisarkított következtetésekhez vezetett az egyházzal való gondolkodásban. [...] A felülről jövő megközelítés uralta a teológiát egészen addig, amíg a modern korban a történelmi-társadalmi (kritikai) tudományok megjelenésével újfajta szemléletmód kristályosodott ki a társadalomról, társadalmi intézményekről és a benne fellelhető identitásokról. Mindkét módszer egyházmodellje természetesen elméleti absztrakció, mely a valóságban vagy egyáltalán nem, vagy csak részben található meg a különféle konkrét egyházszervezetekben.” (Kovács 2016: 83)

A kötet második fejezete az összehasonlító egyháztan általános bemutatásával foglalkozik, tartalmát tekintve igen szerteágazó, az olvasótól is megköveteli a fokozott készenléletet és felkészültséget. Olyan korszakalkotó filozófusok, teológusok és társadalomkutatók elméleteit ismerteti, akik nélkül elképzelhetetlen a XXI. századi egyházzal szólni. A fejezet a *communio* típusú egyházmodell normatív megalapozásával indít, amely először a II. vatikáni zsinat egyháztanában vizsgálja a *communio* dimenzióját. Majd sokrétűen vázolja a *communio*-ekkleziológia eszmetörténeti fejlődését Johann Adam Möhler-től és Friedrich Schleiermacher-től kezdve, majd érinti a II. vatikáni zsinatot előkészítő *communio*-ekkleziológiát Charles Journet-ra és Yves Congar-ra alapozva, tökesúlyként Henri de Lubac elméletét prezentálja, majd a postconciliumi szerzők közül Karl Rahner és Hans Urs von Balthasar említi. Társadalomközpontú-ekkleziológia kapcsán Joseph Ratzinger K. Himes rendszere mentén vizsgálódik; a felszabadítási teológiák és reform *communio*-ekkleziológiák kapcsán Hans Küng és Leonardo Boff munkásságából merít. Ismertet továbbá alternatív *communio*-ekkleziológiát Elisabeth A. Johnson-ra és Roberto Goizueta-ra alapozva. Ökumenikus *communio*-ekkleziológiák kapcsán pedig divatos szerzőkre épít, mint Miroslav Volf, John D. Zizioulas. A fejezetet az összehasonlító egyháztan általános leírásából fakadó tapasztalatokkal zárja, amelyet két részre oszt a szerző. Az első rész a *communio*-típusú tapasztalatokat tömöríti, mint pl. az ortodox ekkleziológia, vagy a neoprotestáns egyházak ekkleziológiája. A második részben pedig a nem *communio*-alapú tapasztalatokat foglalja össze, mint amilyen a tridenti modell (hagyományos katolikus) és a lutheri ekkleziológia (a reformátorok egyháza)

A harmadik fejezetben Kovács az összehasonlító egyháztan speciális eseteivel foglalkozik behatóbban, leszögezve, hogy „a PTC alkalmas arra, hogy értelmezze és kezelje mind az alulról jövő, mind a felülről jövő ekkleziológiai módszereket. A minél teljesebb megértés kedvéért az összehasonlításhoz két teljesen különböző egyházat vizsgálunk: egyrészt az egyik legrégebbit, a felülről jövő önértelmezésű római katolikus egyházat (tridenti) emeljük ki, amelyet a nagyon formalizált hierarchia, struktúra és jogrendszer jellemez, másrészt a legújabbat, az alulról jövő szemléletmódú pünkösdi-karizmatikus egyházakat, melyek laza hierarchiával, intenzív belső kommunikációval és participációval írhatóak le.” (Kovács 2016: 227)

Így ebben a szakaszban megvilágítja az egyház természetéről alkotott gondolatokat és az egyház önértelmezése körüli polémiákat. Elemzi a szervezeti struktúrákat mindkét modell esetében, a tagság kérdéskörét, a belső tevékenységhez (szolgálat, misszióhoz) való viszonyt, végezetül pedig ezen egyházmodellek világhoz való viszonyulását.

Konklúzió helyett a szerző gondolatát idézem annak megvilágítására, hogy miért is lehet fontos figyelembe venni egy PTC-én alapuló, új ekkleziológiai módszert: „A keresztények vallják, hogy Krisztusban ’ég és föld’ összeért. Olyan kommunikatív állapot ez, amelyben a legteljesebb participáció lehetősége minden ember számára adott. Az egyháznak ezt kell újból és újból a szignifikációkban résztvevők számára elérhetővé tennie. Ehhez olyan struktúrákat kell kialakítania, melyek képesek ezeket a speciális tudásközösséget (kommuniót) formálisan, azaz társadalmi struktúrákban megjeleníteni, az ágenseket egymással és a transzcendenssel összekötni, a szignifikáció során szerzett tartalmakat továbbadni és a nem tagok számára szimbólummá válni (lámpásként vagy hegyre épült városként, ahogy az egyházban mondani szokás). Nincsenek szupermodellek arra vonatkozóan, hogy melyik egyház az adekvátabb. Kommunikációs szempontból amellet az egyház mellett érvelünk, amelyben az ágensek a participáció során képesek egymással és a transzcendenssel való teljes kommunikációra.

A kommunió tehát nem a kisegyházak vagy közösségek privilégiuma csupán, hanem lehet a nagy szervezeti struktúrákkal rendelkező egyházaké is. Mindazoké, akik képesek közösségeiket mindenekelőtt a transzcendens megmutatkozásának a színtereként értelmezni, ahol a résztvevő ágensek olyan felkészültségekhez férhetnek hozzá, amelyek által számukra releváns módon mutatkozik meg a szignifikátum, és részesei annak a szignifikációs aktusnak, mely képes újra értelem telivé tenni az életünket.” (Kovács 2016: 254)

Irodalom

- Balthasar, Hans Urs von (1983) *The Theology of Henry de Lubac: An Overview*. San Francisco, Ignatius Press.
- Berger, Peter (1967) *The Sacred Canopy: Elements of Sociological theory of religion*. London, Anchor Books.
- Boff, Leonardo (1985) *Church: Charism and Power*. New York, Crossroads.
- Congar, Yves (1964) *Power and Poverty in the Church*. Baltimore, Helicon.
- de Lubac, Henri (1987) *Paradoxes of Faith*. San Francisco, Ignatius Press.
- Habermas, Jürgen – Ratzinger, Joseph (2007) *A szabadelvű állam morális alapjai. A szekularizálódás dialektikája az észről és a vallásról*. Budapest, Barankovics Alapítvány.
- Horányi, Özséb (2007szerk.) *A kommunikáció mint participáció*. Budapest, AKTI–Typotex.
- Komonchak, A. Joseph (1983) *The Return of Yves Congar*. Commonweal 110.
- Küng, Has (1995) *Christianity: Essence, History, Future*. New York, Continuum.
- Nyíri, Kristóf (2001szerk.) *A 21. századi kommunikáció új útjai*. Budapest, MTA Filozófiai Kutatóintézet.
- O’Malley, W. John (2000) *Trent and All That: Renaming Catholicism in the Early Modern Era*. Cambridge, Mass., Harvard University Press.
- Rahner, Karl (1974) *The Shape of the Church to Come*. London, SPCK.

- Schleiermacher, Friedrich Daniel Ernst (2004) *Über die Religion. Reden an die Gebildeten unter ihren Verächtern*. Hamburg, Meiner 2004 (Philosophische Bibliothek 563).
- Searle, John R (1995) *The Construction of Social Reality*. New York, Free Press.
- Tomka, Ferenc (1991) *Intézmény és karizma az egyházban*. Budapest, OLI.
- Volf, Miroslav (1998) *After Our Likeness: The Church as the Image of the Trinity*. Grand Rapids, MI, and Cambridge: William B. Eerdmans Publishing Co.